
GYÓRFI Gábor & JANKOVICS Julianna

SNI és BTMN tanulók a duális képzőhelyen – tereptapasztalatok

A szakképzési rendszer változásai – a duális képzés bevezetése

A szakképzési törvény 2016. szeptember 1-i módosulása gyökeres változást hozott a szakképzési centrumok megalapításával. Adott volt a feladat: indítsunk duális képzést, építsünk tanműhelyt! Ám ez nem volt olyan egyszerű, mint amilyennek hangzik: elsőként igényfelmérést kellett végeznünk, hogy lássuk, milyen szakmákat érdemes oktatni, és ehhez milyen szakemberekre van szükség. Öt szakmára esett a választásunk: a gépi forgácsoló, a gépgyártástechnológiai technikus, a CNC gépkezelő, a hegesztő, valamint a mechatronikai technikus képzéseket terveztük elindítani. Fontos volt továbbá, hogy társat is találjunk a tervek megvalósításához: így született meg a Knorr-Bremse és a Budapesti Gépészeti Szakképzési Centrum közötti együttműködés.

A változás természetesen a tanulókat és az oktató szakembereket is nagyban érintette, az átalakuló szakképzési rendszer (melynek alapjait lefektette a 2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről és a 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról) nagy terheket rótt a munkáltatókra és a diákokra. Amíg a tanulók nem teszik le az ágazati alapvizsgát (a szakképző iskolában a 9., a technikumban a 10. év végén), addig még iskolarendszerű a képzés, utána válik tulajdonképpen duálissá. A duális képzésben a diákok már munkavállalóként vesznek részt – mintha egy munkaszerződést kötnének a munkáltatóval, aki elengedi az iskolába tanulni a tanulót. A diákoknak egyszerre olyan fogalmakkal kell megismerkedniük, mint az éves szabadság, a munkabér, a munkavállalói jogok és kötelezettségek. Már nem téli, tavaszi és nyári szünetük, hanem éves szabadságuk van (45 nap a 18 évesnél fiatalabb, és 30 nap a nagykorú tanulónak), ezzel kell gazdálkodniuk egész évben. A tanév és a naptári év keveredik egymással, összhangba kell hozni, mikor tanulnak és mikor dolgoznak. Nincsen szülői igazolás, orvosi igazolás, csak táppénz van, amihez az orvosoknak is hozzá kellett szokniuk, gyermekorvosoknak ez sokszor teljesen ismeretlen volt. Mindezek a változások nagyon érzékenyeken érintették a diákokat, hirtelen kellett beletanulniuk. Azt a kettősséget, hogy egy diák egyik nap még iskolába járó tanulónak, másnap már munkavállalónak számít, még felnőtteknek is nehéz feldolgozniuk.

A duális képzőhelyeken oktató szakembereknek folyamatosan differenciálniuk kell, már annak okán is, hogy nem mindegy, egy szakképző iskolai vagy egy technikumi diák kerül be a tanműhelybe. A két képzést nem lehet egyformán kezelni: a technikumba járók sokkal több elméleti anyagot tanulnak, míg a többiek jóval gyakorlatiasabb képzést kapnak az iskolában. A technikus tanulókat be kell vezetni a gyakorlati képzésbe, meg kell találni azokat a feladatokat, képzőhelyeket, ahol majd a gyakorlatot végzik, hiszen az ő feladatuk jóval összetettebb, mint a specifikus szakmára készülő tanulóké. A szakképző osztályokból jövő diákoknál azonnal lehet kezdeni a gyakorlati feladatokkal, először a tanműhelyben, majd, ha már kellő rutinnal rendelkeznek, a gyártási környezetben.

Különleges bánásmódot igénylő tanulók képzése a duális partnereknél

Fontos, hogy a megsegítést igénylő diákoknál még a tanműhelyekben érzékeljük a nehézségeket, problémákat és megfelelő támogatást nyújtsunk, hiszen a gyártási környezetben erre már nincs idő és lehetőség. Előfordulhat, hogy egy tanuló még nem mehet ki a tanműhelyből a többiekkel együtt. Ezt fontos úgy kommunikálni, hogy se ő, se a többiek ne érezzék megkülönböztetésnek, előnyek-hátránynak egyik döntést sem. Ehhez nélkülözhetetlen vizsgálni a tanulók közötti csoportdinamikát, az egymással való kapcsolatokat is. Fontos ez azért is, mert nagyon hamar el tudja veszíteni egy diák a motivációját, ha olyan környezetbe kerül, ahol nem érzi jól magát.

Fontos kérdés, hogy a duális partner mennyire van tisztában egy-egy diák képességprofiljával, a szakértői bizottság által kiállított diagnózissal, és hogyan tud erre tekintettel lenni. Mivel a duális

képzőhely önálló tevékenységet folytató szervezet, ami bekapcsolódik a szakmai képzésbe, a jogszabályok szerint nem rendelkezhet olyan adatokkal erre vonatkozóan, amiket az iskola megkap vagy megkaphat. A felelősség kérdése itt máshogy kezelendő. A kiskorú tanuló a munkaszerződést sem írhatja alá önállóan, kötelező a szülő bevonása, így mi megkérjük a szülőket, hogy ha minket nem is, de az üzemorvost mindenképpen tájékoztassák a diák jellemzőiről, állapotáról.

A munkáltatónál dolgozó üzemorvos speciálisan arra a munkakörnyezetre vizsgálja meg a tanulót, ahol a gyakorlati idejét el fogja tölteni. Mivel a tanulók idejük nagy részét már a termelési környezetben töltik, fontos, hogy egészségügyileg alkalmasak legyenek az adott munkatevékenységre. Ez a vizsgálat nem a pályalkalmasságot mutatja meg, hanem az adott munka végzésére való alkalmasságot. Ennek kivételével a duális partner az üzemorvostól sem kaphat semmilyen információt, csak a tanuló vagy törvényes képviselője adhat a tanuló állapotára, sajátos nevelési igényére/fogyatékoságára vonatkozó tájékoztatást.

A régi szakképzési rendszerben segítséget jelentett, hogy az iskola és a külső intézmény közös naplórendszerrel használt, így minden érintett szereplő láthatta, ha egy diák könnyítéssel vagy tantárgyi felmentéssel rendelkezett, és a gyakorlati helyen is tudhatták, milyen területen kell majd megsegíteni őt. Jelenleg az iskola jogszerűen semmilyen adatot nem adhat ki a munkáltatónak, így csak a tanulók, szülők tájékoztatására számíthatunk. Ezzel szerencsére jók a tapasztalataink, a szülők többsége elmondja, ha valamelyik diák nehézséggel küzd egy-egy területen.

Míg nagyon hasznos, ha tudomást szerzünk a nehézségekről, ugyanakkor a duális képzőhelyeken oktató kollégák sajnos jellemzően nem kapnak ilyen irányú felkészítést. Továbbá a duális képzőhelyen nincs gyógy- vagy fejlesztőpedagógus, pszichológus, így erőteljesen az iskolára kell támaszkodnunk. Kérhetünk segítséget az iskolától, ottani szakemberektől, de kérdés, hogy kinek jut rá ideje, lehetősége. Leggyakrabban a szóban vagy írásban megfogalmazott kérdésekben segítenek, de a rendszernek nem része az a lehetőség, hogy a partnercéghez is kijöjjen a szakember. Nagyon jó lenne, ha együttműködhetnénk a tanulást támogató szakemberekkel, de kérdés, hogy ezt ki finanszírozná, milyen állami forrás, pályázati lehetőség állna rendelkezésre. Nem szabad elfelejteni, hogy egy duális partnernek a rövid- és középtávú befektetések az elsődlegesek, míg az oktatásba fektetett pénz, energia hosszútávon térül meg.

A különleges bánásmódot igénylő tanulóknál gyakori probléma a fáradékonyság, a figyelem-koncentráció hiánya, amit kezelni kell a tanműhelyekben, majd a gyártási területeken is. Azt azonban nem szabad elfelejteni, hogy a tanulók az iskola elvégzése után kikerülnek a munka világába, így fejleszteni kell a munkahelyen való megfelelést is. Sok apró dologra kell tehát odafigyelni a duális képzőhelyen a szakmaiság mellett – ezért is jó lenne az összefogás az SNI, BTMN tanulók támogatásában.

Az iskolák és a duális partnerek közötti kapcsolat nagyon sokféle lehet, rengeteg tényezőtől függ, amelyek közt az egyik legfontosabb az információáramlás, a kommunikáció. Az iskolákban, illetve a gyakorlati helyeken folyó képzés annyira szétvált az utóbbi időben, hogy sokszor nehéz az egyeztetés. Minden iskolában van olyan ember, aki kapcsolatot tart a gyakorlati helyekkel, de a gyakorlati hely szempontjából fontos lenne, hogy a szakmai elméletet és gyakorlatot oktató iskolai kollégákkal is lehessen egyeztetni bizonyos kérdésekben. Sőt, akár a fizikát vagy a matematikát oktató szaktanárokkal is előnyös volna az egyeztetés. Rengeteg a jó példa, de mindig lehet gördülékenyebbé tenni az együttműködést.

A koronavírus-járvány időszakának tapasztalatai

A szakképzési törvény változásával egyidőben még egy jelentős eseménnyel kellett megküzdenünk: a Covid-járvánnyal. Amint azt az iskolák is tapasztalták, kevés idő jutott az alkalmazkodásra, a duális partnereknek egyetlen hétvége állt rendelkezésükre, hogy kidolgozzák az új helyzetnek megfelelő gyakorlati oktatás módját. Ez azonban egyben új lehetőségeket is adott. A portfóliókészítést interaktívvá lehetett alakítani, továbbá rengeteg olyan interaktív, digitális feladat is készült ezen időszak alatt, amelyek modernebbé tették a gyakorlati oktatást. Az ipar területén is születtek újabb

---

anyagok, így olyan technológiákat is meg lehetett mutatni videón keresztül, amelyeket máshogy nem ismerhettek volna meg a diákok.

Kezdetben, a teljes bezárás időszakában egy-két hétig érdekes volt a diákjainknak az otthonlét, de később fokozatosan elvesztették az érdeklődésüket, motivációjukat az online órákba való bekapcsolódásra. Hiányzott a megerősítés abban, hogy egyre inkább elsajátították a szakmát – és otthon, egyedül egy szakmát megtanulni nyilván lehetetlen. Nagy felüdülés volt, amikor ismét be lehetett menni felkészülni a gyakorlati helyekre, a tanulóink örültek, hogy végre találkozhatnak egymással, feladatokat kapnak. Még ekkor is akadtak kihívások bőven (például ki kellett találni, hogy autista diákoktól hogyan lehet megkövetelni a maszkhasználatot), de minden problémára találtunk megoldásokat.

Összegzés – igények, javaslatok

2016 óta sokféle kihívással kellett megküzdenie az iskoláknak és a duális partnereknek is. A Knorr- Bremse Vasúti Járműrendszerek Hungária Kft. és a Budapesti Gépészeti Szakképzési Centrum iskolái közötti együttműködés esetében pozitív tapasztalatokról számolhatunk be. Mindig lehet azonban továbbfejlődni.

A szakképző iskolák és a duális partnerek közötti együttműködésben szükség lenne olyan programokra, amelyekkel fejleszteni lehet a duális képzőhelyen oktató kollégák tudását az SNI és a BTMN diákok igényeivel, fejlesztendő készségeivel kapcsolatban. Szükség volna olyan gyógypedagógusokra, fejlesztőpedagógusokra, pszichológusokra is, akik bizonyos időközönként kijárnának a duális képzőhelyekre, és helyben készítenék fel a diákokat és az ottani oktatókat arra, hogyan lehet kezelni bizonyos helyzeteket.

Hasznosak lehetnének az olyan tréningek is, amelyek a 9. és 10. osztályos tanulókat készítik fel a következő évek képzésbeli kihívásaira, hogy ne olyan hirtelen kelljen szembesülniük a változással. Hasznos lenne továbbá olyan kiadványok közreadása, olyan tájékoztatók, beszélgetések megszervezése a duális partnerek képviselőinek bevonásával, amelyek segítik a diákokat a felkészülésben a képzőhelyen rájuk váró feladatokra. A szélesebb körű összefogásból minden szakképző intézmény és duális partner tudna profitálni.